

PRACOWNIA
KONSERWACJI
ARCHITEKTURY
MALARSTWA
I RZEŹBY

RESTAURO Sp. z o.o.
ul. Wola Zamkowa 6
87-100 Toruń
+48 56/ 621-12-40
restauro@restauro.pl

www.restauro.pl

Program prac konserwatorskich

Remont konserwatorski elewacji kościoła parafialnego p.w. Zwiastowania NMP w Skępem [Aneks do projektu budowlanego]

Autor dokumentacji: mgr Małgorzata Gałązka-Nikonov

Grudzień 2015

Toruń

1. IDENTYFIKACJA OBIEKTU

- 1.1. Rodzaj obiektu: SKĘPE, KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ZWIASTOWANIA NMP, ELEWACJE PREZBITERIUM I NAWY
- 1.2. Czas powstania: 1511 r.; poł. XVIII w.
- 1.3. Wymiary: wątek ceglany – 585,74 m²; lico tynkowane – 233,02 m²
- 1.4. Użytkownik: Klasztor OO Bernardynów
ul. Klasztorna 5
87-630 Skępe
- 1.5. Nr rejestru zabytków: Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr A/454/1-3
(daw. 20/303/A) z dnia 10.07.1954

2. DANE DOTYCZĄCE PROGRAMU PRAC

- 2.1. Inwestor: Klasztor OO Bernardynów
ul. Klasztorna 5
87-630 Skępe
- 2.2. Studium opracowania: program prac konserwatorskich
- 2.3. Branża: konserwacja zabytków
- 2.4. Podstawa opracowania: Program prac konserwatorskich elewacji kościoła stanowi Aneks do Projektu budowlanego „Remont i konserwacja elewacji kościoła oraz elewacji klasztoru O.O. Bernardynów w Skępem-Wymyślinie”, oprac. mgr inż. arch. Artur Ostafijczuk, 2015
- 2.5. Autor programu: mgr Małgorzata Gałązka-Nikonov, nr dyp. UMK 2291/01
- 2.6. Zawartość: 13 str. A4
- 2.7. Miejscowość, data: Toruń, grudzień 2015 r.

3. CEL DZIAŁAŃ KONSERWATORSKICH

Celem zadania są kompleksowe działania konserwatorskie ukierunkowane na zahamowanie procesów destrukcyjnych, przywrócenia materiałom budowlanym ich pierwotnych właściwości i zabezpieczenie przed działaniem czynników niszczących, a jednocześnie uczynienie charakteru bryły i elewacji kościoła oraz uporządkowanie otoczenia, wyeksponowanie historycznych walorów zespołu winno podnieść jego znaczenie oraz atrakcyjność na tle podobnych zabytków regionu.

4. STAN ZACHOWANIA

Stan zachowanie elewacji kościoła jest katastrofalny. Zarówno wątek ceglany jak i wyprawy tynkarskie znajdują się w stanie daleko posuniętej degradacji. Części tynkowane: szczyt zachodni, gzymsy, glify i opaski okienne oraz tynki szczytu wschodniego są rozwarstwione, odspajają się od podłoża, płatami się złuszczenia, w wielu miejscach odpadły. Występują liczne i znaczne ubytki tynków ciągniętych gzymsów, opasek i glifów okiennych. Mur ceglany jest nieregularny, wymurowany w różnych formatach cegły i wątkach – bardzo zniszczony. Widoczne są rozległe ubytki spoinowania, ubytki cegieł. Część przyziemna – w stanie destruktu – widoczne są głębokie wżery, cegła pudruje się, występuje wiele ubytków. Od strony północnej wykonano naprawy i przeróbki w obrębie dolnych partii elewacji zarzucając ją obrzutką oraz cementowymi łatami. W tej części, na styku z nawą na zachowanym fragmentarycznie tynku widać zanikające ślady opracowania barwnego – łuk namalowany na tynku.

Na powierzchniach zawilgoconych widoczne są kolonie mikroorganizmów.

Pulpity szkarp przykrywają źle i nieestetycznie wykonane obróbki blacharskie.

Podjęcie prac konserwatorskich pozwoli na skuteczne ograniczenie negatywnych zjawisk.

5. WYTYCZNE I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Ten cenny obiekt, obecnie w stanie ruiny utracił wszelkie walory ekspozycyjne i wymaga pilnej interwencji konserwatorskiej. Należy odnotować, że podjęcie prac jest uzasadnione także dlatego, że został przeprowadzony remont dachu oraz odprowadzenia wody deszczowej, co gwarantuje poprawną kolejność robót.

Okna drewniane w formie kwater i podłuczka wypełnionego szkłem witrażowym w szprosach także wymagają pilnego remontu.

Biorąc pod uwagę wartość kulturową, materialną, historyczną i użytkową kościoła w Skępem oraz stan jego zachowania przyjęto następujące wytyczne konserwatorskie:

- Prace konserwatorskie należy prowadzić w oparciu o wyniki badań, opinie i projekty – architektoniczne (zawilgocenie oraz zagrzybenie ścian) i konstrukcyjne (stateczność).
- W pracach budowlanych (np. konstrukcyjnych) stosować technologie ograniczające ingerencje budowlane do minimum.
- Elewacje poddać konserwacji o charakterze zachowawczym, ewentualnie z przywróceniem formy i funkcji niektórym elementom (np. szczyt wschodni, cokół).
- W ramach remontu elewacji wykonać nowy system odprowadzenia wód opadowych.
- Usunąć materiały wprowadzone wtórnie (m.in. cementowe zaprawy), które przyczyniają się do dalszej destrukcji materiałów wbudowanych oryginalnie.
- Dążyć do zachowania w maksymalnym stopniu wszystkich oryginalnych materiałów: kamieni naturalnych, cegieł i zapraw.
- Przywrócić lub poprawić właściwości wytrzymałościowe oryginalnym materiałom budowlanym.
- Stosować materiały o składzie i właściwościach zbliżonych do oryginalnych.
- Zachować wszelkie ważne z punktu widzenia naukowego ślady m.in. ślady po oryginalnym opracowaniu malarskim.

6. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

WYTYCZNE

Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej przed, w trakcie i po konserwacji. Prace wstępne, tj. wykonanie odkrywek sondażowych (m.in. na tynkach szczytu i nawy, opaskach okiennych) w celu ustalenia techniki wykonania i stanu zachowania; pobranie materiału do badań konserwatorskich; założenie systemu odprowadzania wody opadowej w postaci rynien rur spustowych, opierzenia uskoków skarp.

LICO CEGLANE

- 6.1.1. Wykonanie rozbiórek obluzowanych partii murów oraz mechaniczne usunięcie wadliwie wykonanych napraw i uzupełnień z uwagi na ich destrukcyjny wpływ na materiały oryginalne, m.in.:
 - ostrożne wykucie zapraw cementowych użytych do tynkowania, spoinowania muru ceglanoego oraz do uzupełnień w cegłach i gładkach cokołu,

- usunięcie napraw i uzupełnień w obrębie przypór, szczytu wschodniego i cokołu od strony północnej.
- 6.1.2. Wykucie pojedynczych silnie zasolonych, zawilgoconych i osłabionych cegieł.
 - 6.1.3. Demontaż i zabezpieczenie elementów luźnych, w tym wykonanych z metalu (kotwy itp.).
 - 6.1.4. Dezynfekcja całej powierzchni muru preparatem o działaniu silnie biobójczym. Zabieg niszczenia porostów i gronów należy wykonać na całej powierzchni muru przesycając starannie jego warstwy możliwie jak najgłębiej. W miejscach najintensywniejszego wzrostu zabieg powtarzać do osiągnięcia właściwego rezultatu. Proponowane materiały: Lichenicida 63, Biotin R firmy C.T.S. (Włochy), które pozostają czynne w podłożu w dłuższym okresie, nie ulegają szybkiemu wypłukiwaniu poprzez wody opadowe.
 - 6.1.5. Oczyszczenie powierzchni muru ceglanego z powierzchniowych zabrudzeń, nawarstwień oraz obumarłych drobnoustrojów z wykorzystaniem metody mechanicznej ścierno-strumieniowej.
 - 6.1.6. Odsolenie silnie zasolonych fragmentów muru metodą przepływu do rozszerzonego środowiska za pomocą okładów odsalających z pulpy celulozowej i wody destylowanej lub z użyciem gotowych preparatów Entsalzungskomprese firmy Remmers (Niemcy).
 - 6.1.7. Wzmocnienie osłabionych partii ceglanego i kamiennego lica, oryginalnych zapraw murarskich i spoinujących preparatami na bazie estrów kwasu krzemowego np. KSE 100 i KSE 300 firmy Remmers (Niemcy) lub Silex-OH firmy Keim (Niemcy).
 - 6.1.8. Prace murarskie z wykorzystaniem cegły formowanej ręcznie układanej na zaprawie murarskiej Tubag Historischer Werksteinmörtel NHL-M firmy Quick-Mix (Niemcy). Nowy materiał ceramiczny powinien posiadać zbliżone do oryginału cechy fizykomechaniczne, wymiary i kolor. Powyższe wymagania spełnia materiał ceramiczny z cegielni Szczytniki (gm. Dwikozy, Polska), ręcznie formowana. Wykonanie prac murowych powinno się odbyć zwłaszcza w dolnych partiach – odtworzenie cokołu na podstawie zachowanych śladów; przelicowanie najbardziej zdegradowanych partii ścian.
W toku prac należy wykorzystać w maksymalnym stopniu materiał istniejący o walorach zabytkowych wmurowując ponownie wykute cegły zdegradowanym licem do wnętrza muru.
 - 6.1.9. Uzupełnienie ubytków w ceglach.
Ubytki należy wypełnić pigmentowaną w masie zaprawą o spoiwie mineralnym. Przygotowana zaprawa powinna posiadać właściwości zbliżone lub niższe w odniesieniu do materiału uzupełnianego, kolorem i fakturą imitować uzupełniany materiał. Proponuje się m.in. Restauro-Top f. Keim (Niemcy) lub Restauriermörtel firmy Remmers (Niemcy).
 - 6.1.10. Uzupełnienie ubytków w zaprawach spoinujących mur ceglany.

Do uzupełnienia należy stosować materiał o składzie i właściwościach analogicznych do oryginału np. zaprawę wapienną Historic Kalkspatzenmörtel firmy Remmers (Niemcy), modyfikowaną dodatkiem naturalnych kruszyw o różnej granulacji w celu uzyskania pożądaných właściwości.

6.1.11. Hydrofobizacja muru.

Proponuje się wykonanie hydrofobizacji wytypowanych partii murów narażonych na stałe zamakanie. Preparat do hydrofobowej impregnacji porowatych, mineralnych materiałów Funcosil SNL firmy Remmers (Niemcy) lub Silangrund firmy Keim (Niemcy).

6.1.12. Scalenie kolorystyczne.

Lokalnie scalić kolorystycznie miejsca nowo przemurowane, uzupełnione i inne, zakłócające odbiór kompozycji architektonicznej elewacji, bez zacierania zróżnicowania wynikającego z etapów budowy i następnie przebudów obiektu. Proponuje się farbę o spoiwie wapiennym np. Historic-Lasur f. Keim (Niemcy).

6.1.13. Ewentualnie montaż systemu zabezpieczenia przeciw ptakom.

6.1.14. Konserwacja i zabezpieczenie elementów metalowych:

- elementy metalowe (kotwy) oczyścić z powłok malarskich oraz produktów korozji metodą mechaniczną (ścierno-strumieniową),
- powierzchnię metalu zneutralizować i osuszyć,
- ustabilizować powierzchnię metalu po oczyszczeniu przy użyciu kontaktowych inhibitorów korozji,
- pokryć elementy farbą antykorozyjną tworzącą satynową lub młoteczkowaną powłokę w odpowiednio dobranej kolorystyce,

LICO TYNKOWANE [szczyt wschodni i szczyt między nawą a prezbiterium, ściana północna i południowa nawy, lico biforyjnych wnęk]

6.2.1. Przebadanie istniejących tynków na obecność historycznych warstw malarskich.

6.2.2. Usunięcie zdestruowanych, wtórnych tynków z powierzchni płaskich ścian i gzymsów przez skucie metodami mechanicznymi.

6.2.3. W przypadku występowania zasoleń wykonanie zabiegu odsalania z zastosowaniem metody migracji do rozszerzonego środowiska, przez użycie okładów odsalających lub gotowych preparatów np. Entsalzungskomprese f. Remmers.

6.2.4. Odkazenie i odgrzybienie odsłoniętej struktury muru preparatami grzybobójczymi o szerokim spektrum działania. Zabieg niszczenia porostów i glonów należy wykonać na całej powierzchni muru przesycając starannie jego warstwy na głębokość kilku centymetrów ważne jest, bowiem zatrucie również systemów korzeniowych, gdyż drobnoustroje rozwijają się w takim przypadku nie tylko na powierzchni materiałów budowlanych. Proponuje się zastosowanie

preparatów biobójczych np. 3% rozwór Lichenicidae w alkoholu etylowym lub 3% roztworem Aseptiny A w alkoholu etylowym. Odpowiednimi preparatami do dezynfekcji porażonych mikrobiologicznie połaci muru, są gotowe mieszanki o silnym działaniu biobójczym, wstępnie można wytypować KEIM Algicid Plus, Fungal firmy Ispo, Lichenicidae 246 firmy Bresciani, Alkutex BFA-Entferner firmy Remmers. Stopień porażenia jest tak wysoki, że zabieg trzeba będzie kilkakrotnie powtarzać.

- 6.2.5. Wzmocnienie strukturalne osłabionych, pudrujących się i osypujących cegieł oraz oryginalnych zapraw, hydrofilnym preparatem krzemooorganicznym (np. Silex-OH firmy Keim lub KSE OH firmy Remmers).
- 6.2.6. Po wzmocnieniu zdeintegrowanych pozostałości ubytki należy wypełnić zaprawą o spoiwie wapiennym z przymieszką hydrauliczną. Przygotowana zaprawa musi posiadać właściwości zbliżone lub niższe do materiału uzupełnianego. Przemurowanie przeprowadzić materiałem ceramicznym. Nowy materiał ceramiczny, powinien posiadać zbliżone do oryginału cechy fizykomechaniczne, wymiary i kolor. Przemurowania i uzupełnienia lica i struktury muru wykonać trasową zaprawą murarską.
- 6.2.7. Wymiana, przemurowania silnie uszkodzonych partii murów materiałem ceramicznym ułożonym na murarskiej zaprawie wapienno-trasowej o podwyższonej nasiąkliwości wraz z uzupełnieniem spoinowania.
- 6.2.8. Odtworzenie brakujących i usuniętych opracowań wypraw tynkarskich w technice oraz według form pierwotnie zastosowanych jak tynki powierzchniowe i profile ciągnione (gzymsy) z zastosowaniem specjalistycznych gotowych zapraw wapiennych. Wykonanie tynków renowacyjnych, odsalających w partiach narażonych na długotrwałe zawilgocenie (tj. cokół) – tynki renowacyjne w systemie WTA. Jeżeli po usunięciu wtórnych wypraw tynkarskich, odnaleziona zostanie warstwa historyczna, należy przeprowadzić ich szczegółowe badania, wykonać dokumentację fotograficzną i inwentaryzację. Relikty tynków wzmocnić preparatami krzemorganicznymi. Założyć opaski zabezpieczające słabymi zaprawami mineralnymi. Podklejenie pęcherzy, rozwarstwień i odspojień mineralną zaprawą iniekcyjną na bazie wapna dyspergowanego. Wypełnienie szczelin i rys oraz uzupełnienie ubytków zaprawami mineralnymi. Zabezpieczenie wypraw oryginalnych przez pokrycie tynków przeznaczonych do zastąpienia warstwą interwencyjną z pobiały na bazie wapna dyspergowanego. Nałożenie na całe powierzchnie cienkich wypraw przy użyciu zaprawy mineralnej na bazie wapna trasowego, charakteryzujących się dobrą przyczepnością do podłoża, brakiem skurczu, dobrą elastycznością przy jednoczesnych słabych właściwościach mechanicznych. Wymienione cechy wskazanych zapraw pozwolą założyć je w cienkiej warstwie, a w przyszłości bez trudu oddzielić od spodnich warstw oryginalnych i historycznych. Pokrycie cennych tynków historycznych tynkami

współczesnymi będzie stanowiło ich znakomitą ochronę na długie lata. Przy ewentualnym odtworzeniu kolorystyki decyzja należeć będzie do komisji konserwatorskiej, po ocenie wyników przeprowadzonych badań.

- 6.2.9. Naniesienie na całość tynków powłoki gruntującej na bazie szkła wodnego potasowego i zolu krzemionkowego.
- 6.2.10. Położenie powłoki malarskiej w kolorze wybranym na podstawie badań warstw, oraz po ustaleniu przez komisję konserwatorską, położenie powłoki farbą wapienną lub zolowo-krzemianową.

Toruń, grudzień 2015 r.

mgr Małgorzata Gałązka-Nikonov

Skępe, kościół p.w. Zwiastowania NMP, elewacja południowa.

Skępe, kościół p.w. Zwiastowania NMP, elewacja południowa, partia cokołu.

Skępe, kościół p.w. Zwiastowania NMP, elewacja południowa, styk nawy z prezbiterium.

Skępe, kościół p.w. Zwiastowania NMP, elewacja północna.

Skępe, kościół p.w. Zwiastowania NMP, elewacja północna, dolna partia.

Skępe, kościół p.w. Zwiastowania NMP, elewacja północna, styk nawy z prezbiterium.

Skępe, kościół p.w. Zwiastowania NMP, elewacja wschodnia.